

*Семен Г. Я.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

*Черська Ж. Б.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНИХ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ МАРКУСА ЗУЗАКА «КРАДІЙКА КНИЖОК»

Анотація. У статті проаналізовано особливості використання стилістичних прийомів у перекладі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» німецькою мовою. Увагу зосереджено на способах передання атмосфери німецького суспільства часів нацизму за допомогою стилістичних засобів, із-поміж яких переважають графічні, що слугує підкресленню ключових характеристик персонажів роману.

Ключові слова: стиль, переклад, стилістична функція, значення слова, знижена лексика, графічні стилістичні засоби.

Постановка проблеми. Роман Маркуса Зузака «Крадійка книжок» належить до найпопулярніших творів молодіжної літератури 21 століття. Написаний австралійським автором єврейського походження англійською мовою і виданий 2005 року, роман містить значну кількість німецьких слів – стилістичних засобів передання німецького колориту. Твір перекладений більше ніж сорока мовами, з-поміж яких, звичайно, німецька. Авторкою перекладу 2008 року стала відома німецька перекладачка книжок для дітей та молоді Александра Ернст, яка 2009 року здобула літературну премію у сфері молодіжної літератури за блискучий переклад німецькою мовою роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» («Die Bücherdiebin»). Оскільки мова перекладу німецька, то постало питання про особливості передання стилістичних засобів у романі, зокрема графічних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема перекладу художніх творів була і залишається однією з ключових у лінгвістиці. Як відомо, переклад як процес «полягає у творчому відтворенні оригінального тексту засобами іншої мови, результатом чого стає паралельний перекладений текст» [3, с. 516]. Досить часто паралельний перекладений текст розглядається як самостійний художній твір, особливо тоді, коли переклад є повноцінним. Повноцінність перекладу, на думку лінгвістів, «означає вичерпну інформативно-комунікативну передання смислового змісту оригіналу (зміст) через повноцінний функціонально-стилістичний відповідник йому (форма) для виконання герменевтичного призначення тексту в контексті відповідного історико-літературного процесу (функція) [3, с. 552], яка притаманна, за оцінкою членів журі літературної премії у номінації німецької молодіжної літератури (2009), майстерному перекладу Александри Ернст роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок».

Питанням перекладу і стилю художніх творів присвячено чимало наукових праць. Одними з основоположних досліджень питань перекладознавства і стилю у німецькій мові стали наукові праці М.П. Брандес. На думку вченої, стиль пов'язаний зі створенням програми оформлення ціннісноорієнтаційної діяльності, а переклад розробляє систему співвідношення іншомовних засобів, які реалізують цю програму [1, с. 5]. Тобто щодо оптимізації перекладацької діяльності завдання стилістики і перекладознавства взаємодоповнюють один одного, результатом цієї взаємодії має стати повноцінний переклад художнього твору, який ґрунтується на індивідуальній майстерності перекладача, його художній обдарованості, характеристичі, властивій, без сумніву, перекладачці Александри Ернст.

Так, М.П. Брандес зазначає, що одним із найскладніших завдань перекладача є переклад тексту з однієї мови на іншу, що реалізується за допомогою точного передання смислу зі збереженням стилю оригіналу [1]. Передання стилю автора, безумовно, вміщує відображення стилістичних засобів у тексті твору, які неодноразово були об'єктом дослідження [2–4; 6].

Однак особливості передання стилістичних засобів у перекладі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» німецькою мовою до цього часу не привертала увагу лінгвістів, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Тому **мета статті** – проаналізувати графічні стилістичні засоби у перекладі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок», зважаючи на особливості передання історичної епохи та місцевого колориту німецькою мовою порівняно з текстом оригіналу.

Виклад основного матеріалу. Роман Маркуса Зузака «Крадійка книжок» став бестселером літератури для молоді у всьому світі. У тексті оригіналу Маркус Зузак звертає увагу на відображення складного періоду в історії Німеччини – нацистського режиму, використовуючи значну кількість вкраплень німецькою мовою. Німецькі слова, знижена лексика, словосполучення і цілі речення в тексті англійською мовою акцентують увагу читача на реаліях тогочасного німецького суспільства, на трагізмі становища єврейського населення та нещастях німецької дівчинки Лізел [5]. Оскільки німецькі вкраплення виконують роль стилістичного прийому для передання атмосфери суспільства, то виникає питання про те, як зберігаються ці прийоми у тексті німецькою мовою, до яких технік вдасться перекладачка Александри Ернст, щоб привернути увагу читачької аудиторії і передати дух епохи з усіма її труднощами і протиріччями.

Проаналізувавши текст перекладу роману німецькою мовою, можна стверджувати, що у перекладі вкраплення не присутні. Однак Александра Ернст удається до великої кількості графічних стилістичних засобів. Під графічними стилістичними засобами у лінгвістиці, як правило, розуміють способи графічного маркування лексичних одиниць та цілого тексту [2, с. 84], які слугують для передавання емоційного стану мовців (головних героїв твору), розкривають ставлення автора до написаного та активізують увагу читача на найважливіших проблемах.

Із метою активізації читачької аудиторії на ключових моментах твору, а саме – на переживаннях головної героїні Лізел у складні для дівчинки моменти, Александра Ернст застосовує виділення курсивом:

Für Liesel Meminger blieben nur die eingekerkerte Steifheit der Glieder und der beständige Angriff der Gedanken. *Es stimmt nicht. Es stimmt nicht. Es stimmt nicht* [8, с. 14].

Для порівняння проілюструємо текст оригіналу Маркуса Зузака, у якому курсивом виділено лише вкраплення німецькою мовою. У такий спосіб автор намагається підкреслити той факт, що дія роману відбувається саме у німецькому суспільстві і фраза *Es stimmt nicht* у межах англійського тексту, наголошує на критичності ситуації та емоційного стану головної героїні твору:

For Liesel Meminger, there was the imprisoned stiffness of movement and the staggered onslaught of thoughts. *Es stimmt nicht. This isn't happening. This isn't happening* [7, с. 9].

Наведені приклади засвідчують намагання автора роману Маркуса Зузака та перекладачки Александри Ернст сконцентрувати увагу читача на трагізмі ситуації, у якій опинилася німецька дівчинка Лізел. Автор роману використовує вкраплення німецькою мовою в англійський текст, чим досягає високого ступеня акцентування на емоційному стані головної героїні. Александра Ернст майстерно зберігає і відтворює стилістичний прийом автора, вдаючись до виділення курсивом і повтору фрази саме курсивом, оскільки мова перекладу німецька. Перекладачка має завдання передати зміст та емоційне забарвлення висловлювання, що значно ускладнене порівняно з оригіналом.

Ключові фрази у розділах як оригіналу, так і перекладу наголошені шляхом капіталізації – написання всієї думки чи висловлювання з великої літери:

“HÖR MIT DIESEM KRACH AUF, SAUKERL!” [8, с. 23]

В оригінальному тексті роману висловлювання додатково підкреслене виділенням курсивом зниженої лексики, що додає цьому реченню ще більшої експресивності і оптимально впливає на читача, тавруючи зневажливе ставлення оточення до Руді:

“STOP THAT NOISE, SAUKERL!” [7, с. 16]

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговують графічні маркування у тексті перекладу Александри Ернст, виконані за допомогою лапок. Лапки не тільки вводять пряму мову, а й виділяють найвагоміші моменти висловлювань. Здебільшого авторка перекладу дотримується стилістичних функцій лапок, заявлених Маркусом Зузаком:

“Jesse Owens? “Herr Steiner war ein recht hölzerner Mann. Seine Stimme war kantig und verbindlich. Sein Körper war groß und schwer, wie Eiche. Seine Haare waren wie Splitter”. Was soll mit ihm sein?”

“Du weißt doch, Papa, der mit dem schwarzen Wunder”.

“Ich geb dir gleich schwarzes Wunder! “Er packte das Ohr seines Sohns zwischen Daumen und Zeigefinger”.

Rudi wand sich. »Au, das tut weh!« [8, с. 35]

Александра Ернст детально відображає особливу атмосферу суспільства та передавання завуальованого змісту, притаманних Маркусу Зузаку, чітко дотримується структурних компонентів висловлювання героїв твору.

Da schlug ihr das Wort mitten ins Gesicht. Ein Grinsen, ohne nachzudenken. »SAUMENSCH!«, rief sie, und Papa brüllte vor Lachen – und hörte abrupt wieder auf. [8, с. 39]

That was when the word struck her face like a slap. A reflex grin. “SAUMENSCH!” she shouted, and Papa roared with laughter, then quieted [7, с. 29].

Однак автор роману, виділяючи вкраплення лапками і курсивом, створює максимально експресивний ефект, якого важко досягти під час перекладу в умовах одномовного контексту, не порушуючи структуру оповіді. Безперечно, оригінальний текст англійською мовою та графічні маркування німецьких вкраплень мають більш виграшну позицію у плані реалізації стилістичних засобів:

“Was ist los?” he said to his son when he showed up in all his charcoal glory. “What the hell is going on here?” The crowd vanished. A breeze sprang up. “I was asleep in my chair when Kurt noticed you were gone. Everyone’s out looking for you.” [7, с. 25].

»Was ist hier los?«, fragte er seinen Sohn, als der in seiner ganzen verkohlten Pracht die Ziellinie erreichte. »Was zum Teufel geht hier vor?« Die Menge verschwand. Eine Brise erhob sich. »Ich war in meinem Sessel eingeschlafen, als Kurt bemerkte, dass du nicht mehr da warst. Alle suchen nach dir.« [8, с. 34].

Відтворюючи структурну композицію роману, Александра Ернст точно передає смисл та зберігає стиль оригіналу Маркуса Зузака. Авторка перекладу залишає виділення жирним шрифтом для відображення найважливіших ідей та думок на початку розділів, особливо в негативній характеристиці персонажів роману:

EIN PAAR WORTE ÜBER ROSA HUBERMANN

Sie war 1,55 Meter groß und trug die braungrauen Strähnen ihres elastischen Haars zu einem Knoten am Hinterkopf zusammengefasst. Um die Haushaltskasse aufzubessern, wusch und bügelte sie die Wäsche für fünf der wohlhabenderen Familien in Molching.

Ihr Essen schmeckte scheußlich.

Sie besaß das unglaubliche Talent, fast jeden, den sie traf, vor den Kopf zu stoßen.

Aber sie liebte Liesel Meminger.

Sie hatte nur einfach eine merkwürdige Art, diese Liebe zu zeigen.

Ihre Art bestand darin, sie regelmäßig mit dem Kochlöffel und mit Beschimpfungen zu malträtierten [8, с. 22].

Така структура оповіді акцентує увагу читача на негативних рисах Розі Губерманн, на її зневажливому ставленні до дітей, моральних та фізичних стажданнях Лізел.

Висновки. Як показує аналіз перекладу роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» німецькою мовою, перекладачка Александри Ернст приділила значну увагу точній передаванню графічних стилістичних засобів, наявних у мові оригіналу.

Із-поміж усіх засобів експресивної передавання трагізму ситуації німецького суспільства переважають лапки. Інформа-

ція у лапках – це не тільки пряма мова, а й виділення найважливіших моментів у висловлюваннях головних героїв.

Перекладачка оптимально використовує графічний стилістичний засіб – капіталізацію. Особливо помітним цей спосіб виділення постав для відображення зниженої лексики, яку використовує пані Губерманн, звертаючись до Лізель та її товариша Руді.

Капіталізація слів «SAUKERL» та «SAUMENSCH», що характеризує мову окремих персонажів, свідчить, з одного боку, про найвищий ступінь приниження, якого часто зазнають діти, а з іншого – дружнього ставлення, оскільки ці звертання для них стали нормою.

Виділення жирним шрифтом передані аналогічно як в оригінальному тексті і є засобом привернення уваги читача до поведінки і життєвої позиції пані Губерманн та її чоловіка. Цим шрифтом виділені також найважливіші думки кожного розділу, подані на його початку.

Курсив як графічний стилістичний засіб маркування з метою залучення уваги читача не лише оптимально переданий у перекладі роману, а й виконує додаткову функцію – підкреслення через те, що Александра Ернст удається до повтору виділеної курсивом фрази, який відсутній в оригінальному тексті саме цим шрифтом. Ця особливість засвідчує безпосередній вплив перекладача на відтворення атмосфери у творі. Авторці перекладу, очевидно, ситуація видалася більш екстраординарною, ніж самому письменникові. У цьому разі повтор у виділенні курсивом став проявом ціннісно-орієнтованих характеристик особи перекладача, що посприяло підвищенню акцентів у тексті перекладу.

У перспективі доцільно, на наш погляд, проаналізувати лексичні та синтаксичні стилістичні засоби у романі Маркуса Зузака англійською та перекладі Александри Ернст німецькою з метою виявлення схожих та відмінних стилістичних особливостей в оригінальному та перекладеному текстах, щоб створити цілісну палітру передання стилістичних засобів у німецькому перекладі роману.

Література:

1. Брандес М.П. Стиль и перевод (на материале немецкого языка). Москва: ВШ, 1988. 127 с.
2. Волощук І.І. Графічні способи маркування іронії (на матеріалі англійської художньої прози). Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя: зб. наук. праць. Ніжин, 2012. Філологічні науки. Мовознавство. Київ. С. 84–87.

3. Кияк Т.Р., Огуй О.Д., Науменко А.М. Теорія та практика перекладу (німецька мова): підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
4. Новікова К.О. Використання стилістичних фігур та тропів в англійських рекламних слоганах та проблеми їх перекладу. Записки з романо-германської філології. Одеса: КП ОМД, 2016. Вип. 1 (36). С. 123–130.
5. Семен Г.Я., Черська Ж.Б. Німецькі елементи у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок». *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологія: зб. наук. праць*. Дрогобич, 2018. № 9. С. 195–198.
6. Степанюк М. Графічні та граматичні засоби вираження емоцій у романах Ш. Бронте і Е. Бронте. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: наук. журн.* Луцьк: Вид-во СНУ ім. Лесі Українки, 2014. Філологічні науки. Мовознавство. № 5 (282), С. 57–60.

Джерела ілюстративного матеріалу:

7. Zusak M. *The Book Thief*. London: A Random House Group Company, 2005. 252 p.
8. Zusak M. *Die Bücherdiebin – The Book Thief*. Aus dem Englischen von Alexandra Ernst. CBJ. E-books. München: Blanvalet Verlag, 2008. 295 S.

Семен Г. Я., Черская Ж. Б. Особенности использования графических стилистических средств в переводе романа Маркуса Зузака «Воровка книг»

Аннотация. В статье проанализированы особенности использования стилистических приёмов в переводе романа Маркуса Зузака «Воровка книг». Внимание сосредоточено на способах передачи атмосферы немецкого общества времён нацизма с помощью стилистических средств, среди которых преобладают графические, что служит для подчёркивания ключевых характеристик персонажей романа.

Ключевые слова: стиль, перевод, стилистическая функция, значение слова, сниженная лексика, графические стилистические средства.

Semen H., Cherska Zh. The Peculiarities of the Graphical Stylistic Devices' Usage in the Translation of the Marcus Zusak's Novel "The Book Thief"

Summary. The article is devoted to the analysis of the stylistic devices in the translated text of the novel by Marcus Zusak "The Book Thief". The novel contains a lot of graphical elements which are used for the creating of main speech characteristics of the protagonists and emphasizing the dramatic situation in the German society.

Key words: style, translation, stylistic function, word meaning, swear words, graphical stylistic elements.